

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра міжнародних економічних відносин

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини
за освітньо-професійною програмою
«Міжнародні економічні відносини»

на тему: **«СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ
ТОРГІВЛІ ПОСЛУГАМИ МІЖНАРОДНОГО ТРАНСПОРТУ ЗА УМОВ
ДІЇ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ ТА ЄС (НА ПРИКЛАДІ
ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ) »**

Виконавець:

студентка ФМЕ, гр. 64

Могилєвська Єлизавета Вадимівна _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри МЕВ

Уханова Інна Олегівна _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ОДЕСА – 2019

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Зовнішньоторговельна діяльність - це важлива складова товарного обігу та основний напрям господарської діяльності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Саме зовнішньоторговельні операції складають 80% операцій, що здійснюються суб'єктами світового господарства, а ринок послуг є невід'ємною та однією з найважливіших частин міжнародних економічних відносин. Слід зазначити, що найбільш вагоме місце в міжнародному товарному обігу займають послуги міжнародного транспорту. Вони забезпечують не лише розвиток світової торгівлі товарами, а стимулюють підвищення рівня економічної активності, розширюючи масштаби виробництва та пов'язуючи виробників і споживачів. Головною метою транспортної системи країни та її окремих регіонів є якісне обслуговування у формі надання послуг з перевезення, зберігання, координування, організації перевезень. Головною умовою проведення зовнішньоекономічної операції з міжнародного транспорту є її ефективність, бо лише ті регіони, що є суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, які можуть забезпечити ефективний рух та розвиток транспорту, а також задовольнити потреби споживачів, можуть розраховувати на підвищення й інших показників соціально-економічного розвитку. Стійке функціонування економіки регіону має тісний зв'язок з розвитком транспортних послуг та налагодження інфраструктури - саме вони впливають на рівень інвестиційної привабливості, виробництво, якість життя населення.

У наш час транспортні послуги більшості українських регіонів характеризуються нерівномірністю, відсутністю сталих механізмів управління, що стримує розвиток економіки, тому виникає необхідність шукати шляхи удосконалення регіональної торгівлі послугами міжнародного транспорту. Вищевикладене обумовило актуальність теми випускної роботи, постановку її мети і завдань.

Мета дослідження - дослідження стану та перспектив удосконалення регіональної торгівлі послугами міжнародного транспорту Одеського регіону за умов дії зони вільної торгівлі України та ЄС.

Окреслена мета обумовила **завдання дослідження**:

- визначити поняття торгівлі послугами міжнародного транспорту, узагальнити їх класифікацію та фактори впливу;
- дослідити особливості міжнародного та національного регулювання зовнішньої торгівлі транспортними послугами;
- визначити методичні підходи щодо оцінки міжнародної торгівлі регіону транспортними послугами;
- проаналізувати загальні показники динаміки, структури та географічної спрямованості зовнішньої торгівлі послугами міжнародного транспорту Одеського регіону;
- проаналізувати сучасний стан розвитку логістичної складової міжнародного транспорту Одеського регіону;

- провести SWOT-аналіз факторів впливу на зовнішню торгівлю послугами міжнародного транспорту Одеського регіону;
- розробити організаційні заходи з удосконалення зовнішньої торгівлі послугами міжнародного транспорту Одеського регіону;
- запропонувати напрямки оптимізації логістичних процесів за допомогою створення транспортно-логістичного кластеру.

Об'єктом дослідження є регіональна торгівля послугами міжнародного транспорту за умов дії зони вільної торгівлі України та ЄС та процес її вдосконалення.

Предметом дослідження є теоретичні основи та організаційно-економічні рішення щодо удосконалення торгівлі послугами міжнародного транспорту Одеського регіону за умов дії зони вільної торгівлі України та ЄС.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становлять наукові розробки вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів у питаннях імпортової діяльності. При написанні роботи були використані наступні методи дослідження: загальнонаукові методи: синтез, аналіз, порівняння, абстрагування, конкретизація, індукція та дедукція, а також спеціальні методи наукових досліджень: методи економічного аналізу, таблично-графічні методи, системно-структурний аналіз; порівняльний аналіз і групування; розрахунково-аналітичний метод. Використано офісний пакет MS Office - Microsoft Excel.

Інформаційна база дослідження. Для написання роботи було використано такі джерела інформації як закони та інші нормативні акти України, міжнародні конвенції з питань транспортних послуг, інші нормативно-правові документи, монографічна та спеціальна наукова література, Інтернет-джерела, статистична інформація Державної служби статистики України, Департаменту статистики Одеської області та Міністерства економіки.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (50 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 101 сторінок. Основний зміст викладено на 88 сторінках. Робота містить 27 таблиць, 17 рисунків.

Публікації та апробація результатів дослідження. Результати кваліфікаційної роботи апробовано на Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених «Глобальні та регіональні аспекти інноваційного розвитку економіки». Одеса. ОНЕУ, 28 березня 2019 р. де зроблено доповідь «Перспективи розвитку регіональної торгівлі послугами міжнародного транспорту за умов дії зони вільної торгівлі України та ЄС (на прикладі Одеського регіону)».

За результатами дослідження опубліковано статті:

1. Уханова. І.О., Могілевська Є.В. Перспективи розвитку регіональної торгівлі послугами міжнародного транспорту за умов дії зони вільної торгівлі України та ЄС (на прикладі Одеського регіону // Науковий вісник. Одеський

національний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – 2019. - № 2 (265). – С. 38-51.

2. Могілевська Є.В. Сучасні тренди структури та динаміки регіональної торгівлі транспортними послугами // Матеріали студентської науково-практичної конференції «Минуле, Сучасне, Майбутнє», Випуск 9 (м. Одеса, 9 квітня 2019 р.) / Одеський національний економічний університет. – Одеса: ОНЕУ, 2019. – 590 с. - С. 288-294.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «*Теоретико-методологічні основи дослідження регіональної торгівлі послугами міжнародного транспорту за умов зони вільної торгівлі*» розглянуто сутність поняття та підходи до класифікації регіональної торгівлі послугами міжнародного транспорту, розглянуто принципи торгівлі послугами міжнародного транспорту.

У другому розділі «*Аналіз сучасного стану зовнішньої торгівлі послугами міжнародного транспорту Одеського регіону*» проаналізовано загальні показники динаміки, структури та географічної спрямованості зовнішньої торгівлі послугами міжнародного транспорту Одеського регіону, проаналізовано сучасний стан логістичної складової міжнародного транспорту Одеського регіону, проаналізовано фактори впливу на зовнішню торгівлю послугами міжнародного транспорту.

У третьому розділі «*Удосконалення регіональної торгівлі послугами міжнародного транспорту (на прикладі Одеського регіону)*» розглянуто організаційні заходи з удосконалення зовнішньої торгівлі послугами міжнародного транспорту Одеського регіону та удосконалення за рахунок створення логістичного кластеру.

ВИСНОВКИ

У результаті аналізу широкого спектра теоретичних та аналітичних джерел щодо стану та перспектив розвитку регіональної торгівлі послугами міжнародного транспорту за умов дії зони вільної торгівлі України та ЄС зробимо такі висновки:

1. Зовнішня торгівля послугами міжнародного транспорту – це послуги усіх видів транспорту з переміщення предмета транспортної операції, що надаються резидентами однієї країни резидентам іншої країни. Враховуючи всі види транспорту можна виокремити морський як найбільш поширений вид міжнародних транспортних послуг. На сьогодні лідерами на ринку морських послуг є країни, які мають вихід до моря та океану, розвинену портову інфраструктуру та транспортний парк суден – США, Японія, Німеччина, Великобританія, Норвегія, Франція.

2. Розглянувши особливості зовнішньої торгівлі послугами міжнародного транспорту, можна зробити висновок, що особливості транспортних послуг полягають в наступному: транспорт не виробляє нових

товарів, але завдяки їх переміщенню забезпечується подовження процесу виробництва і обігу, створення транспортних послуг співпадає в часі з їх споживанням, транспорт займає важливе місце в міжнародному товарному обігу, оскільки він є необхідною умовою міжнародного поділу праці, зовнішньої торгівлі, економічних зв'язків між країнами.

3. Питання міжнародних транспортних перевезень - одні з найскладніших у міжнародному комерційному праві, саме тому існує достатня кількість документів, що регулюють цю сферу. Зокрема, загальнообов'язкові норми ГАТС для всіх видів транспорту та окремі норми для автомобільного, морського, річкового, залізничного та авіаційного транспорту. Міжнародне регулювання зовнішньої торгівлі послугами забезпечується за допомогою таких принципів та норм: загальновизнаних (основних) принципів міжнародного права; галузевих (спеціальних) принципів міжнародного економічного права; диспозитивних та рекомендаційних принципів торгово-економічного регулювання; конвенційних норм — двосторонніх та багатосторонніх договорів і угод.

4. Ключовим чинником забезпечення ефективності зовнішньої торгівлі транспортними послугами є наявність точної і об'єктивної оцінки її результатів, що стає можливим за допомогою таких показників як експорт, імпорт та сальдо транспортних послуг, їх темпи росту та приросту, експортну, імпортну та зовнішньоторговельну квоти та ефективність міжнародних перевезень.

5. Дослідники визначають, що найважливішими критеріями оцінки ефективності використання рухомого складу є мінімальні затрати на виконання транспортних робіт, своєчасність та якість їх виконання, збереження продукції та матеріалів, які перевозяться, а також скорочення їх втрат під час транспортування, а критерієм ефективності вважають забезпечення встановленого рівня надійності транспортного обслуговування, яке полягає у перевезенні певного обсягу продукції за визначений термін.

6. В Одеській області у широких масштабах забезпечується передача вантажів між різними видами транспорту, діють міжнародні залізнично-морські та автомобільно-морські переправи. Через територію Одеської області проходять п'ять міжнародних транспортних коридорів: сьомий та дев'ятий критські, транспортний коридор TRASECA (Європа – Кавказ - Азія), коридори «Балтійське море - Чорне море» та «Чорноморське транспортне кільце» - транспортний коридор навколо Чорного моря Організації Чорноморського Економічного Співробітництва (ОЧЕС).

7. Динаміка надання транспортних послуг морського транспорту Одеського регіону на сьогодні є негативною, оскільки йде зменшення експорту та збільшення імпорту послуг. У 2018 році імпорт збільшився на 175,4% в порівнянні з попереднім. Приріст експорту в порівнянні з попереднім роком склав 98,3%. Враховуючи динаміку останніх п'яти років, можна зробити висновок, що експорт скоротився на майже 40%. Загальна частка перевезень літаком збільшується як в структурі експорту, так і в структурі

імпорту. У 2018 році значно зріс імпорт послуг авіаційного транспорту, однак експорт послуг міжнародного авіаційного транспорту все одно переважає над імпортом. Загалом відбулось збільшення частки автомобільних перевезень у структурі експорту та імпорту транспортних послуг. Враховуючи динаміку останніх п'яти років, можна стверджувати, що експорт автомобільних послуг скоротився майже на 40% в порівнянні з 2013, в той час як імпорт виріс на 6%. Частка імпорту транспортних послуг зросла на 7% в 2018 році в порівнянні з 2014 роком. Однак в цілому, у структурі зовнішньої торгівлі транспортними послугами експорт значно переважає над імпортом, що створює позитивне сальдо торгівлі транспортними послугами в Одеському регіоні, а отже ця сфера діяльності є експортоорієнтованою.

8. Структура вантажопотоків у морських торговельних портах за напрямками зовнішньої торгівлі залишається неоднорідною. За останні роки спостерігається катастрофічне скорочення транзиту, головною причиною якого є переорієнтація російською владою транзитних вантажів на російські порти (-24 % у 2017 році та -17,2 % за 5 місяців 2018 року). Крім того, зменшується перевалка вугілля, контейнерів, нафти та хімічних вантажів. В той же час зафіксовано зростання у перевалці рудних вантажів (+6,6 %), зерна (+24,9 %), чорних металів (+6,6), металопрокату (на 9,7 %), нафтопродуктів (на 8,9 %). В загальній структурі експортних вантажів у портах зерно склало близько 30 %. Завантаження зернових терміналів у 2014 році досягло 86 %.

9. Найбільший рівень рентабельності отримуємо на маршрутах Іллічівськ-Гібралтар – 30,41% , та Іллічівськ-Александрія - 81,40%. Рівень рентабельності інших рейсів в порт Александрія більше ніж удвічі перевищує рівень рентабельності при виконанні рейсів у порт Гібралтар. Найбільший прибуток отримуємо виконуючи рейс порт Іллічівськ –Александрія, це становить 59 501,3\$, та на маршруті порт Іллічівськ – Гібралтар – 42 037,93\$. Найбільша різниця у величині прибутку при виконанні рейсу з портів Чорного моря в порт Александрія буде 6 079,16\$, а на маршруті в порт Гібралтар – 7 603,9\$. Оскільки в першому варіанті різниця становить 14,5%, а в другому майже 12,8% це може мати вирішальне значення при виборі найбільш сприятливого маршруту.

10. SWOT-аналіз зовнішньої торгівлі послугами міжнародного транспорту показує, що транспортний комплекс Одеського регіону є досить сприятливим та привабливим, проте потребує серйозної реструктуризації та оновлення основних фондів, удосконалення технологій перевезень і підвищення якості транспортно-експедиційних послуг відповідно до вимог ринкової економіки, європейських та світових стандартів якості в цій галузі. Одеський регіон має досить сприятливі можливості для розвитку експортної діяльності але, на жаль, його експортний потенціал реалізований не повністю.

11. Одними з ключових факторів міжнародної конкурентноспроможності Одеського регіону є потужний міжгалузевий транспортний комплекс та розгалуженість транспортної системи. Зокрема, до шляхів підвищення конкурентноспроможності транспортного комплексу

Одеського регіону можна віднести: тарифи, інформаційне забезпечення, інфраструктуру, спільні проекти, комунікаційну програму.

12. У зв'язку з підписанням Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, у тому числі в частині співпраці в області "Транспорт", що обумовлює розвиток комбінованих та мультимодальних перевезень, питання сучасного стану нормативно-правової бази, що регулює здійснення таких перевезень та їх розвитку на національному рівні потребує перегляду та вдосконалення. Слід зазначити, що в боротьбі за транзит важливу роль відіграє траншипмент, що має зайняти більшу нішу в діяльності морських портів України і це може бути причиною отримання економічної вигоди у додатковому річному прибутку. В умовах "загального" ринку для уникнення бар'єрів при проходженні вантажів через морські порти, необхідним є зниження витрат, що зумовлені затримками вантажу у процесі виконання контрольних процедур, зокрема у спосіб спрощення механізмів і скорочення часу оброблення вантажів та їх випуску органами державного контролю.

13. Одеська область має багатий потенціал для розвитку логістичних послуг, має вигідне географічне положення, розвинуту сітку автомобільних доріг, висококваліфікований трудовий потенціал. Ефективна координація і управління вантажопотоками всередині кожного регіону неможлива без урахування особливостей їхнього функціонування. Передумовою вибору логістичної стратегії регіону та вибору стратегічних пріоритетів розвитку регіональної логістичної системи є аналіз та оцінка рівня її розвитку. Аналіз та оцінка рівня розвитку регіональної логістичної системи здійснювались за двома напрямками: аналіз та оцінка логістичного потенціалу регіону, аналіз та оцінка логістизації економіки регіону. Пріоритетним напрямком розвитку галузі з огляду на підтримку впровадження державної політики щодо розвитку Одеського регіону як транзитної держави є розвиток мультимодальності та логістичних технологій.

15. Основні заходи направлені на формування сучасної логістичної інфраструктури, що відповідає міжнародним стандартам; підвищення продуктивності (скорочення термінів доставки товарів, зниження тарифів на зберігання, підвищенні якості сервісного обслуговування, збільшення обсягів пасажирських і вантажних потоків) і в інноваційній активності підприємств, що входять до складу кластеру; в активізації залучення інвестицій; в забезпеченні прискореного соціально-економічного розвитку регіонів, де розміщені кластери, що в кінцевому підсумку, дозволить збільшити кількість додаткових робочих місць, заробітну плату і надходження до бюджетів усіх рівнів, підвищити стійкість і конкурентоспроможність економіки України .

АНОТАЦІЯ

Могилевська Є.В., «Стан та перспективи розвитку регіональної торгівлі послугами міжнародного транспорту за умов дії зони вільної торгівлі України та ЄС (на прикладі Одеського регіону)»

кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності
292 «Міжнародні економічні відносини» за магістерською програмою
«Міжнародні економічні відносини»,
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2019 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є регіональна торгівля послугами міжнародного транспорту за умов дії зони вільної торгівлі України та ЄС та процес її вдосконалення.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти регіональної торгівлі послугами міжнародного транспорту за умов дії зони вільної торгівлі, розглянуто регулювання торгівлі послугами міжнародного транспорту та методи її оцінки.

Проаналізовано сучасний стан зовнішньої торгівлі послугами міжнародного транспорту Одеського регіону, здійснено аналіз факторів впливу на зовнішню торгівлю послугами міжнародного транспорту Одеського регіону за умов дії Угоди про Зону вільної торгівлі Україна-ЄС.

Запропоновано напрями вдосконалення регіональної торгівлі послугами міжнародного транспорту, зокрема розроблено організаційні заходи удосконалення регіональної торгівлі транспортними послугами Одеського регіону в умовах наближення до ринку ЄС та заходи оптимізації міжнародної торгівлі послугами міжнародного транспорту за допомогою створення логістичного кластеру в Одеському регіоні.

Ключові слова: послуги міжнародного транспорту, логістична сфера, зовнішня торгівля послугами регіону, Одеський регіон, зона вільної торгівлі, Угода про ЗВТ між Україною та ЄС.

ANNOTATION

Mogilevskaia EV, "State and prospects of development of regional trade in international transport services under the conditions of free trade zone of Ukraine and EU (on the example of Odessa region)"

qualification work for a master's degree in a specialty
292 "International Economic Relations" under the master's program
"International Economic Relations",
Odessa National Economic University
Odessa, 2019

The Master's qualification work consists of three sections. The object of the study is the regional trade in international transport services under the conditions of free trade zone of Ukraine and the EU and the process of its improvement.

The theoretical aspects of regional trade in international transport services under the conditions of free trade zone are considered, the regulation of trade in international transport services and methods of its evaluation are considered.

The current state of foreign trade in the international transport services of the Odessa region is analyzed, the factors of influence on the foreign trade in the international transport services of the Odessa region under the terms of the Ukraine-EU Free Trade Agreement are analyzed.

Directions for improvement of regional trade in international transport services are proposed, in particular, organizational measures for improvement of regional trade in transport services of Odessa region in terms of approaching the EU market and measures for optimization of international trade in services of international transport by creating a logistics cluster in Odessa.

Keywords: international transport services, logistics, foreign trade in services in the region, Odessa region, free trade area, FTA between Ukraine and the EU.

